

Wpłynęło 01.06.2020

dr hab. Katarzyna Węsierska, prof. UŚ
Instytut Językoznawstwa
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Katowice, 10 maja 2020 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Doroty Pietrzyk: *Błędy językowe popełniane w pracach pisemnych przez polskich uczniów dyslektycznych kształconych w brytyjskim systemie edukacyjnym*

napisanej pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Grażyny Dryżałowskiej

Rozprawa doktorska mgr Doroty Pietrzyk ma charakter nader aktualny i jest ważna ze względu na podjęty temat – związany ze zjawiskiem nabywania bilingwalności w powiązaniu ze doświadczaniem trudności w nauce czytania i pisania. Aktualność tej rozprawy warunkuje podjęta przez Autorkę problematyka, dotycząca polskojęzycznych uczniów dyslektycznych, kształcących się w Polsce w zagranicznym systemie edukacyjnym. Już we *Wstępie* Doktorantka deklaruje, że celem rozprawy jest „pogłębienie wiedzy dotyczącej funkcjonowania językowego tej właśnie grupy” (s. 7), w ten sposób zwraca uwagę na znaczenie poruszanej w pracy problematyki badawczej. Na drodze eksploracji naukowych Autorka stara się odpowiedzieć na pytania badawcze dotyczące trudności w nabywaniu języka pisanego jakich doświadczają uczniowie dyslektyczni uczący się w brytyjskiej szkole w Polsce. Analizuje ona próbki prac pisemnych w napisanych po polsku i po angielsku, a także prezentuje studia przypadków. Podjęcie problematyki dotyczącej doświadczeń edukacyjnych związanych z opanowywaniem umiejętności pisania przez uczniów dyslektycznych, którzy nabywają dwujęzyczność, jest niezwykle ważne i potrzebne w obliczu dokonujących się w ogromnym tempie zmian cywilizacyjnych. Autorka

rozprawy, pracując w *the British School in Warsaw*, wykorzystała tę wyjątkową okoliczność, czyniąc terenem swoich badań szkołę podstawową tej unikalnej w skali kraju instytucji edukacyjnej. To pozwoliło jej na prowadzenie w latach 2013-2017 niezwykle obszernych badań, dokonywanie pogłębionej obserwacji badanych dzieci, jak i konsultacji z kadrą pedagogiczną placówki. Niewątpliwie wywarło to istotny wpływ na ostateczny kształt tej rozprawy.

Praca została podzielona na siedem rozdziałów, z których trzy pierwsze stanowią przegląd literatury przedmiotu, z kolei rozdział czwarty prezentuje metodologiczne podstawy przeprowadzonych badań. Rozdział piąty zawiera analizy prac pisemnych uczniów dyslektycznych zestawione z pracami uczniów bez zdiagnozowanej dysleksji. Analizy porównawcze dotyczą prac pisanych po polsku i po angielsku, i są prowadzone z uwzględnieniem wieku i płci. W rozdziale szóstym (zatytułowanym *Dysleksja a „dwuniejzyczność”*) zdefiniowano pojęcie *dwuniejzyczności* i zostały opisane trzy studia przypadków. W ostatnim – siódmym rozdziale rozprawy zaprezentowany został autorski model pomocy. Pracę zwieńcza *Podsumowanie*, dziesięć załączników oraz zestawienie cytowanej bibliografii (w sumie 264 pozycje).

W rozdziale pierwszym (*Dysleksja jako zaburzenie językowe na tle trudności uczenia się*) Autorka dysertacji omawia zakres i rozumienie takich pojęć jak *specyficzne trudności w uczeniu się* i *dysleksja*. W tym miejscu dokonuje ona obszernej syntezy poglądów prezentowanych w polskiej i zagranicznej literaturze przedmiotu, dotyczących zjawiska dysleksji, a także zestawia je z problematyką dotyczącą trudności w uczeniu się. Wskazuje przy tym na najważniejsze kryteria diagnostyczne i przyczyny tych zaburzeń. Ze szczególną wnikliwością omawia przyczyny zjawiska dysleksji, co jest uzasadnione, mając na uwadze tematykę rozprawy. Doktorantka zarysowuje związek zaburzeń dyslektycznych z przetwarzaniem językowym i podkreśla, że jest to stanowisko, któremu ona sama sprzyja. Zdaniem Autorki takie psycholingwistyczne ujęcie zjawiska dysleksji – rozumianej w perspektywie zaburzeń w komunikowaniu się, pozwala na postawienie hipotezy, iż dzieci manifestujące tego typu utrudnienia mogą również zmagać się z problemami w opanowaniu „...biegłości językowej nie tylko w języku ojczystym, ale również w języku obcym, w którym przebiega cały ich proces edukacyjny” (s. 15). W celu szczegółowego opisanie dysleksji – w kontekście zaburzonej komunikacji językowej – Autorka wprowadza i omawia wnikliwie takie pojęcia jak: *mowa*, *język* i *pismo*, a także zarysowuje problematykę

komunikowania się za pomocą pisma oraz sygnalizuje zagadnienia związane z procesem pisania. Cenne jest zwrócenie przez nią uwagi na zamienne stosowanie pojęć *język* i *mowa* w polskim piśmiennictwie lingwistycznym, przy tej okazji sygnalizuje, że taka sytuacja nie ma miejsca w psycholingwistyce. Ta uważność Doktorantki zasługuje na docenienie. Sporo uwagi w swoich rozważaniach Autorka poświęca zaburzeniom procesu pisania (dysortografii i dysgrafii). W końcowej części tego rozdziału zostało opisane zjawisko dysleksji w kontekście nauki języków obcych. Z wartą podkreślenia wnikliwością Doktorantka omawia w pracy specyfikę języków polskiego i angielskiego. Mając na względzie tematykę pracy cenne jest dokonane przez nią porównanie obu systemów językowych, a także wskazanie potencjalnych wyzwań związanych z ich opanowywaniem (wynikające np. z fleksyjności języka polskiego, czy niskiej transparentności języka angielskiego). Ten rozdział zamykają rozważania glottodydaktyczne w odniesieniu do dysleksji.

Rozdział II (*Dwujęzyczność kontra dwunujęzyczność*) to obszerna synteza poglądów prezentowanych w literaturze przedmiotu odnoszących się do zjawiska dwujęzyczności. Autorka opisuje utrudnienia w definiowaniu tego zjawiska, zestawiając podejścia prezentowane przez specjalistów z tego zakresu z powszechnym postrzeganiem fenomenu bilingwizmu. Powołując się na wyniki badań własnych (Pietrzyk, 2015) sygnalizuje, że poglądy na temat spełniania warunków bycia osobą dwujęzyczną w niektórych grupach społecznych, np. wśród nauczycieli, są radykalniejsze niż wśród badaczy tego zjawiska. Dziwić może nieco brak przywołania w pracy ustaleń definicyjnych, odnoszących się do zagadnienia dwujęzyczności, autorstwa takich badaczy jak, np. Ellen Bialystok (autorki takich publikacji jak: *Acquisition of literacy in bilingual children: A framework for research*, "Language Learning", 2007, 57,45-7 2007; *Bilingualism in development: Language, literacy, and cognition*, Cambridge University Press, 2001), czy Fred Genesee (autora prac równie istotnych z punktu widzenia omawianych badań, np.: *Rethinking bilingual acquisition*, w: *Bilingualism: Challenges and directions for future research*, red. J. M. deWaele, Multilingual Matters, 2003; *Myths about early childhood bilingualism*, "Canadian Psychology", 2015, 56(1), 6-15). W dalszej części rozdziału Doktorantka omawia podstawowe terminy związane z bilingwalnością, takie jak: *przyswajanie języka*, *nauka języka*, *język ojczysty*, *język podstawowy*, *język drugi*, czy *język docelowy* oraz zostają również szczegółowo opisane rodzaje dwujęzyczności, z uwzględnieniem różnych kryteriów klasyfikacji (np. ze względu na zasięg zjawiska, wiek, kompetencję językową, etc.). Doktorantka wprowadza

przy tej okazji pojęcie *dwuniejęzyczności*, zestawiając je z pojęciem *semilingwizmu* – *półjęzyczności* (ang. *semilingualism*). Powołując się na Jima Cumminsa – jednego z badaczy, który przyczynił się do upowszechnienia tego kontrowersyjnego terminu – zwraca ona uwagę na pejoratywny i krzywdzący wydźwięk tego określenia. Autorka w swym wywodzie opisuje próby złagodzenia stanowiska przez samego Cumminsa, który przyznał, że nacechowane negatywnie etykietowanie ucznia, poprzez użycie tego terminu, może wywierać fatalny wpływ na proces dalszej edukacji wychowanka i w związku z tym rekomendował używanie mniej pejoratywnego określenia: *ograniczonej dwujęzyczności* (ang. *limited bilingualism*) (1994). Dziwić może zatem, że nie powstrzymuje to jej przed zaproponowaniem – na potrzeby prowadzonych przez nią badań, nie mniej kontrowersyjnego terminu: *dwuniejęzyczności*. W rozdziale drugim swojej pracy Doktorantka zaledwie zasygnalizowała to pojęcie, czyniąc to w taki sposób, że trudno jest ustalić czy jest to jej autorski wytwór. Szczegółową definicję tego terminu podała w rozdziale szóstym. Kolejne zagadnienia omawiane w tym rozdziale to cechy charakterystyczne wypowiedzi osób dwujęzycznych, a także konsekwencje wynikające z dwujęzyczności. O ile opis pozytywnych stron bycia osobą dwujęzyczną nie budzi wątpliwości, o tyle zaskakująco brzmi tytuł podrozdziału: *Problemy wynikające z dwujęzyczności*. Wydaje się, że bardziej adekwatne byłoby sformułowanie: *Wyzwania związane z dwujęzycznością*. Także niektóre z argumentów, przytaczanych przez Autorkę jako przykłady negatywnych stron dwujęzyczności, mogą wzbudzać pewne wątpliwości (np. nadmiar pracy delegowany na osoby bilingwalne ze względu na znajomość dwóch języków obcych, s. 67). W ostatniej części tego rozdziału Doktorantka dokonała wnikliwego opisu zagadnienia dwujęzycznej edukacji.

Rozdział trzeci poświęcono z kolei szczegółowemu omówieniu tematyki *błędów językowych*, ze szczególnym uwzględnieniem lapsologii glottodydaktycznej. Godne podkreślenia jest, że Autorka, prezentując dotychczasowe ujęcia pojęcia *błędu językowego* sygnalizuje, że całkowite wyeliminowanie błędów, zwłaszcza w komunikacji w drugim języku, nie jest osiągalne. Warta również odnotować dbałość Doktorantki o zachowanie klarowności wyводу podczas zarysowywania przez nią szerszych kontekstów opisywanych zjawisk – co przejawia się podjęciu rozważań na temat kompetencji i świadomości językowej, a także kultury języka. Przywołując różne definicje błędu językowego, dokonuje ważnego rozróżnienia – z punktu widzenia prowadzonych przez nią badań, pomiędzy błędem językowym a pomyłką. Należy także zwrócić uwagę na spójność rozważań podejmowanych przez Autorkę z przedmiotem jej badań.

Tego przykładem może być dokonanie przez nią kategoryzacji odchyień od normy językowej, popełnianych przez osoby w uczące się drugiego języka, czy przytoczenie przykładów błędów językowych, które wynikają z zaburzeń dyslektycznych. Interesująco prezentują się także rozważania na temat procedury analizy błędów. W tym miejscu Autorka nie zawahała się przed przytoczeniem wyzwań i utrudnień związanych z procesem oceny tychże błędów. I choć w podsumowaniu tej części pracy Doktorantka przyznaje, że ten rozdział stanowił dla niej wyzwanie, to należy podkreślić wykazała się ona sprawnością warsztatową, dokonując bogatego przeglądu polskiej i zagranicznej literatury przedmiotu w odniesieniu do problematyki błędu językowego.

Rozdział czwarty zawiera opis metodologii badań prowadzonych przez Autorkę. Mgr Dorota Pietrzyk bardzo dokładnie opisała zastosowaną metodologię – tej części pracy zostały szczegółowo opisane przedmiot i cele badań. Sformułowany został zestaw pytań badawczych, wskazano na przyjęte zmienne i zastosowane metody. Szczegółowy opis metodologii badań własnych dopełniają charakterystyki badanej populacji, terenu badań oraz organizacji procesu badawczego, w tym korespondujące z nimi wskaźniki. Doktorantka precyzyjnie określiła cele prowadzonych badań, którymi było „...stworzenie typologii trudności językowych, których doświadczają polscy uczniowie z trudnościami w uczeniu się, kształceni w brytyjskim systemie edukacji; znalezienie różnic w typach błędów popełnianych przez uczniów wykazujących trudności w nauce (trudności o charakterze dysleksji) oraz uczniów rozwijających się prawidłowo; stworzenie definicji *dwuniejęzyczności* – terminu, którym będę się posługiwała dla określenia niemożności opanowania bądź dużych trudności w posługiwaniu się obydwoma systemami językowymi (polskim i angielskim)” (s. 113). Za cel praktyczny w podjętych badaniach Doktorantka postawiła sobie stworzenie modelu pomocy dla uczniów dyslektycznych, poprzez wykorzystanie analizy wyników prowadzonych przez nią badań dla „...opracowania programu terapeutycznego, który, skupiając się na obszarach najbardziej dotkniętych trudnościami dyslektycznymi, usprawni językowe funkcjonowanie tych dzieci” (s. 113). O ile zasadność tworzenia nowego pojęcia *dwuniejęzyczności* może budzić wątpliwości, o tyle należy podkreślić znaczenie praktyczne przeprowadzonych badań. Pragmatyczny cel działań Doktorantki zasługuje na szczególne wyróżnienie. Jako podstawową metodę badawczą Doktorantka przyjęła analizę dokumentów, którą uzupełniła o studium przypadków. Na podkreślenie zasługuje fakt, że zgromadzone przez nią obszerne wyniki badań poddała analizie zarówno – jakościowej (rodzaje

popelnianych błędów), jak i ilościowej (częstotliwość popelnianych błędów). Przyjętą przez mgr Dorotę Pietrzyk metodologię badań własnych należy uznać za poprawną. Pewną wątpliwość wzbudza jedynie dodanie do kategorii *zmiennie niezależne*, obok takich zmiennych jak: *wiek, płeć, dysleksja lub jej brak*, także sformułowania *rodzaje błędów językowych*, które w dalszej części pracy Autorka wskazuje jako zmiennie zależne: „błędy językowe popelniane przez dzieci wykazujące trudności w uczeniu się o charakterze dysleksji, błędy językowe popelniane przez dzieci niewykazujące trudności w uczeniu się” (s. 116). Tę część pracy zamykają rozważania dotyczące szczegółowej charakterystyki badanej populacji, opisu terenu badań oraz procesu organizacji badań, uzupełnione o informacje na temat wskaźników.

Rozdział piąty Doktorantka poświęciła na analizę wyników badań własnych, podejmując w ten sposób próbę stworzenia typologii błędów popelnianych w pracach pisemnych przez uczniów z objawami dysleksji w porównaniu z dziećmi, które nie doświadczają takich utrudnień. Autorka bardzo szczegółowo eksplorowała takie kwestie jak: zróżnicowanie w zakresie liczby popelnianych błędów w języku ojczystym i języku drugim oraz kategoryzacja popelnianych błędów (błędy interpunkcyjne, ortograficzne, składniowe, gramatyczne, leksykalne, błędy na poziomie tekstu). Zebrany bardzo obszerny materiał został przez nią poddany wnikliwej analizie statystycznej. Sposób zaprezentowania omówienia wyników tych analiz pozostawia pewien niedosyt. Jako przykład można wskazać zajmujące niemal dwie strony wyliczenia typów popelnianych błędów, dla których znaleziono istotne statystycznie różnice (s. 152-153). To niezbyt czytelne zestawienie zamyka następujące zdanie (zachowana pisownia oryginalna): „Kategorie te zostały podkaszane na Rysunek 4.” (s. 153). Interesująco prezentują się natomiast ustalenia poczynione przez Doktorantkę, które wskazują, że badani przez nią polscy uczniowie dyslektyczni, uczęszczający do szkoły brytyjskiej popelniają więcej błędów w języku ojczystym niż w języku drugim. Wydaje, że interesujące mogłoby być pogłębienie tych eksploracji w celu zidentyfikowania przyczyn tego zjawiska. Doktorantka, mając na uwadze związek pomiędzy dysleksją a płcią, dokonała również analizy porównawczej zgromadzonego materiału z uwzględnieniem płci badanych. Także kryterium wieku było przez nią wzięte pod uwagę podczas prowadzonych analiz. Częste odwoływanie się przez Doktorantkę do jej autorskiego terminu *dwuniejęzyczności* wzbudza mój sprzeciw, jako potencjalnie dyskryminujące i stygmatyzujące tę grupę dzieci. Zwłaszcza, że termin ten jest zestawiany z takimi nacechowanymi negatywnie określeniami jak: *zagrożenie* (s. 132, 148), czy *narażeni / narażone*

(s. 153, 191). Co warto podkreślić, rozdział ten zamyka przejrzyste podsumowanie wyników przeprowadzonych badań.

Rozdział szósty (*Dysleksja a „dwuniejęzyczność”*) Autorka poświęciła na szczegółowe zdefiniowanie terminu *dwuniejęzyczności*, który jak przyznaje sama wprowadziła na potrzeby prowadzonych przez nią badań. W tej części pracy zostały również szczegółowo zaprezentowane trzy studia przypadków polskojęzycznych dzieci dyslektycznych, które – jej zdaniem, pozwoliły na zilustrowanie zjawiska *dwuniejęzyczności*. O ile zaprezentowane przez Doktorantkę studium przypadków należy uznać za interesujące i szczegółowo prezentujące opisywaną tematykę, o tyle trudniej zgodzić się z jej kreatywną postawą przejawiającą się zaproponowaniu nowego, terminu *dwuniejęzyczni*. Autorka zdaje się w tym miejscu ignorować to, co w tej pracy jest sygnalizowane, że nabywanie dwujęzyczności wymaga czasu i jest to powolny proces – zwłaszcza gdy dokonuje się w sytuacji zmagania się dziecka z dodatkowymi utrudnieniami (ryzyko dysleksji), bądź gdy ten proces zachodzi w niesprzyjających warunkach środowiskowych (nierealistyczne lub zbyt wysokie wymagania ze strony szkoły lub rodziców, czy brak zaangażowania ze strony rodziców lub niedostateczne ich zaangażowanie w kultywowanie języka ojczystego – jako fundamentu do opanowywania nowego systemów językowego). Wcześniejsze wywody Autorki wskazują, że ma ona świadomość, iż są to czynniki, które mogą wywierać istotny wpływ na postępy w opanowywaniu dwujęzyczności lub nabywaniu języka drugiego. Warto byłoby zatem bardziej wyraźnie zaakcentować w pracy, że czynniki środowiskowe mogły dodatkowo zakłócać postępy językowe czynione przez dzieci objęte badaniami (por. Langdon H.W.: *Assessment and Intervention for Communication Disorders in Culturally and Linguistically Diverse Populations*, Thomson Delmar Learning, 2008; J., Genesee F., & Crago M.: *Dual language development and disorders: A handbook on bilingualism and second language learning*, Brookes, 2011).

Rozdział siódmy rozprawy zawiera prezentację autorskiego modelu pomocy. Opracowanie stworzone przez mgr Dorotę Pietrzyk jest, jak sama wskazuje, „...jest konstruktem teoretycznym, opartym na wynikach analiz” (s. 251). Jest to zatem materiał pomocniczy do opracowania szczegółowego programu terapeutycznego. Zdaniem Doktorantki model ten może być użyty do przygotowania programów pomocowych – zarówno dla dzieci młodszych, z grupy ryzyka dysleksji, jak i dla starszych uczniów, o których dysleksja została zdiagnozowana. Model zakłada pracę równoległą nad usprawnianiem obu systemów językowych. Co ciekawe

w tej części pracy Doktorantka, uzasadniając celowość opracowania takiego modelu, pośrednio wskazuje na dodatkowe czynniki, które mogą wpływać na trudną językową sytuację badanych dzieci. Zalicza do nich między innymi bardzo wysokie wymagania wobec dzieci ze strony szkoły i rodziców, co może prowadzić do odczuwania przez nie silnej presji. Wdrażanie zaproponowanego przez Autorkę modelu pomocy ma zapobiec ewentualnym niepowodzeniom szkolnym tych dzieci. Wydaje się, że cennym uzupełnieniem takiego modelu pomocy mogłoby być zaproponowanie dodatkowych komponentów obejmujących działania pedagogizacyjne – zwłaszcza wśród rodziców i nauczycieli. Mam tu na myśli działania związane z upowszechnianiem rzetelnej i aktualnej wiedzy na temat zjawiska dysleksji i opartych na dowodach skutecznych form wspierania dwujęzyczności ucznia dyslektycznego, z podkreśleniem znaczenia pielęgnowania języka ojczystego. Jest to o tyle istotne, że jak sygnalizuje Doktorantka, jednym z podstawowych zaleceń, wynikających z jej badań jest „zwrócenie większej uwagi na język ojczysty” (s. 261). Tym niemniej należy podkreślić, że zrealizowanie praktycznego celu podjętych badań, poprzez opracowanie modelu pomocy jest niezwykle wartościowe. Stworzenie takiego modelu jest ważnym wkładem Doktorantki w doskonalenie metod terapii pedagogicznej dzieci dyslektycznych nabywających dwujęzyczność.

W ostatniej części pracy zatytułowanej *Podsumowanie* Autorka zebrała wnioski wynikające z przeprowadzonych przez nią badań. Doktorantka ponownie przywołała pojęcie *dwuniejzyczności* – podkreślając, że stworzenie definicji tego terminu było jednym z celów i wskazała przy tym, że na podstawie własnych wyników badań uznała, że jest to „...stan, w którym jednostka posiada obniżone kompetencje w obydwu językach, którymi posługuje się w życiu” (s. 282). Trudno zrozumieć determinację Autorki w promowaniu terminu tak jednoznacznie nasuwającego negatywne konotacje w odniesieniu do obniżonych kompetencji językowych. Wydaje się bardziej pożądane byłoby raczej zarekomendowanie opisowego prezentowania deficytów ucznia czy przejawów zaburzeń w jego rozwoju językowym wraz z jednoczesnym wskazywaniem jego zasobów, mocnych stron, czy potencjalnych źródeł wsparcia (w tym tkwiących także jego w środowisku domowym lub szkolnym). Pozwoliłoby to uniknąć dyskryminacji i stygmatyzacji ucznia lub ryzyka, że dziecko straci wiarę w siebie i motywację do podejmowania dalszych wysiłków w żmudnym procesie nabywania dwujęzyczności. Mam nadzieję, że mgr Dorota Pietrzyk rozważy możliwość wprowadzenia pewnych korekt

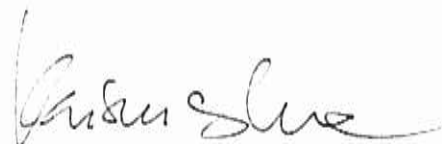
i udoskonaleń w tym stworzonym przez nią modelu pomocy dzieciom dyslektycznym nabywającym dwujęzyczność.

Pewnym mankamentem tej niewątpliwie interesującej rozprawy, są dość liczne uchybienia w warstwie edytorskiej. Jako przykład może zostać przytoczony przypis w tekście ze strony 206, który prezentuje się następująco: „(Więcej informacji na temat programu EAL znaleźć można w rozdziale **Błąd! Nie można odnaleźć źródła odwołania.. Błąd! Nie można odnaleźć źródła odwołania.**, przedstawiającym charakterystykę Szkoły Brytyjskiej, s. **Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.**)”. Niestety takich niedociągnięć w pracy można znaleźć nieco więcej. W rozprawie da się zauważyć na brak konsekwencji podczas cytowania – w jednych przypadkach cytaty wprowadzane są za pomocą cudzysłowu (np. s. 41, 201, 208), w innych za pomocą kursywy (np. s. 204), ale zdarza się również zastosowanie obu form cytowania na raz (np. s. 207-208). Dość częste jest również niezbyt adekwatne stosowanie w pracy znaków pisarskich (np. użycie łącznika w miejscu gdzie powinna znaleźć się pauza bądź półpauza, np. s. 5). Ma to swoistą wymowę, biorąc pod uwagę fakt, że Autorka w swojej dysertacji bardzo wnikliwie analizowała błędy popełniane w pracach pisemnych badanych dzieci (w tym także błędy interpunkcyjne).

Tym niemniej należy podkreślić wartość rozprawy autorstwa mgr Doroty Pietrzyk. W recenzowanej pracy na docenienie zasługują przede wszystkim dogłębny przegląd literatury przedmiotu, rozległość i rzetelność przeprowadzonych przez Autorkę badań oraz sposób analizy zebranych wyników. Ponadto Doktorantka dokonała kompleksowego opisu rzeczywistości dydaktycznej, w której prowadziła swoje badania. W wyniku właściwie zaprojektowanych, przeprowadzonych i zrelacjonowanych badań empirycznych możliwe było zrealizowanie założonych celów, w tym celu praktycznego. W sposób szczególny chciałabym podkreślić, że przeprowadzone przez mgr Dorotę Pietrzyk badania mają istotne znaczenie pragmatyczne. W moim odczuciu, odpowiednio opracowane wyniki tej pracy mogą być znaczącym wsparciem dla nauczycieli, terapeutów i logopedów, umożliwiającym takie programowanie pomocy – doboru metody pracy i form wsparcia dla dzieci dyslektycznych nabywających dwujęzyczność, aby mogły one w pełni wykorzystać tkwiący w nich potencjał i osiągać sukcesy w edukacji.

Praca mgr Doroty Pietrzyk jest niewątpliwie oryginalna, gdyż wzbogaca wiedzę i wypełnia lukę w dotychczasowych rodzimych badaniach związanych z funkcjonowaniem polskich uczniów

dyslektycznych nabywających dwujęzyczność w zagranicznym systemie edukacyjnym. To sprawia, że dysertacja Doktorantki przedstawia istotną wartość badawczą (w tym pragmatyczną). Mimo zasygnalizowanych powyżej uchybień, oceniam pracę doktorską mgr Doroty Pietrzyk pozytywnie. Stwierdzam, że przedłożona do recenzji rozprawa spełnia ustawowe wymagania stawiane pracom doktorskim. Wnoszę zatem o dopuszczenie mgr Doroty Pietrzyk do dalszych etapów przewodu doktorskiego.



dr hab. Katarzyna Węsierska, prof. UŚ

Katowice, 10 maja 2020 r.